

Commoning als aanpak voor levendig erfgoed: historische moestuinen

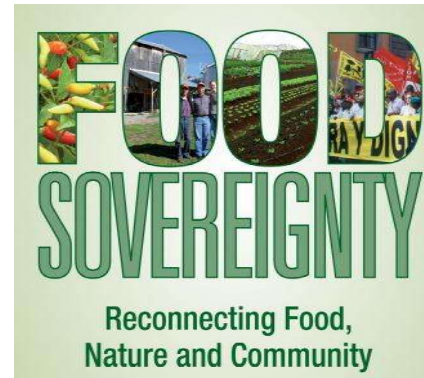
Dag van de Duinen 2025

Bram van Helvoirt, Jennifer Anderson, Tana Rusanov, Quinty Kocken

University of applied sciences for
agriculture, food and the living environment

Wie ben ik

Achtergrond van de studie

- Opdracht vanuit [Erfgoedhuis Zuid-Holland](#), via platform [Collectieve Kracht](#);
- Hoofdvraag: hoe kan 'commoning' dienen als een aanpak voor levendige historische moestuinen op landgoederen en buitenplaatsen?
- Kwalitatieve benadering: case studies, interviews, veldwerk;
- Studenten aan het werk: Jennifer Anderson, Tana Rusanov, Quinty Kocken;
- Studie is onderdeel van groter project dat de bottom-up vernieuwingskracht van alternatieve voedselnetwerken in Nederland verkent;
- Keywords: collectieve actie, governance, participatie, commons, erfgoed

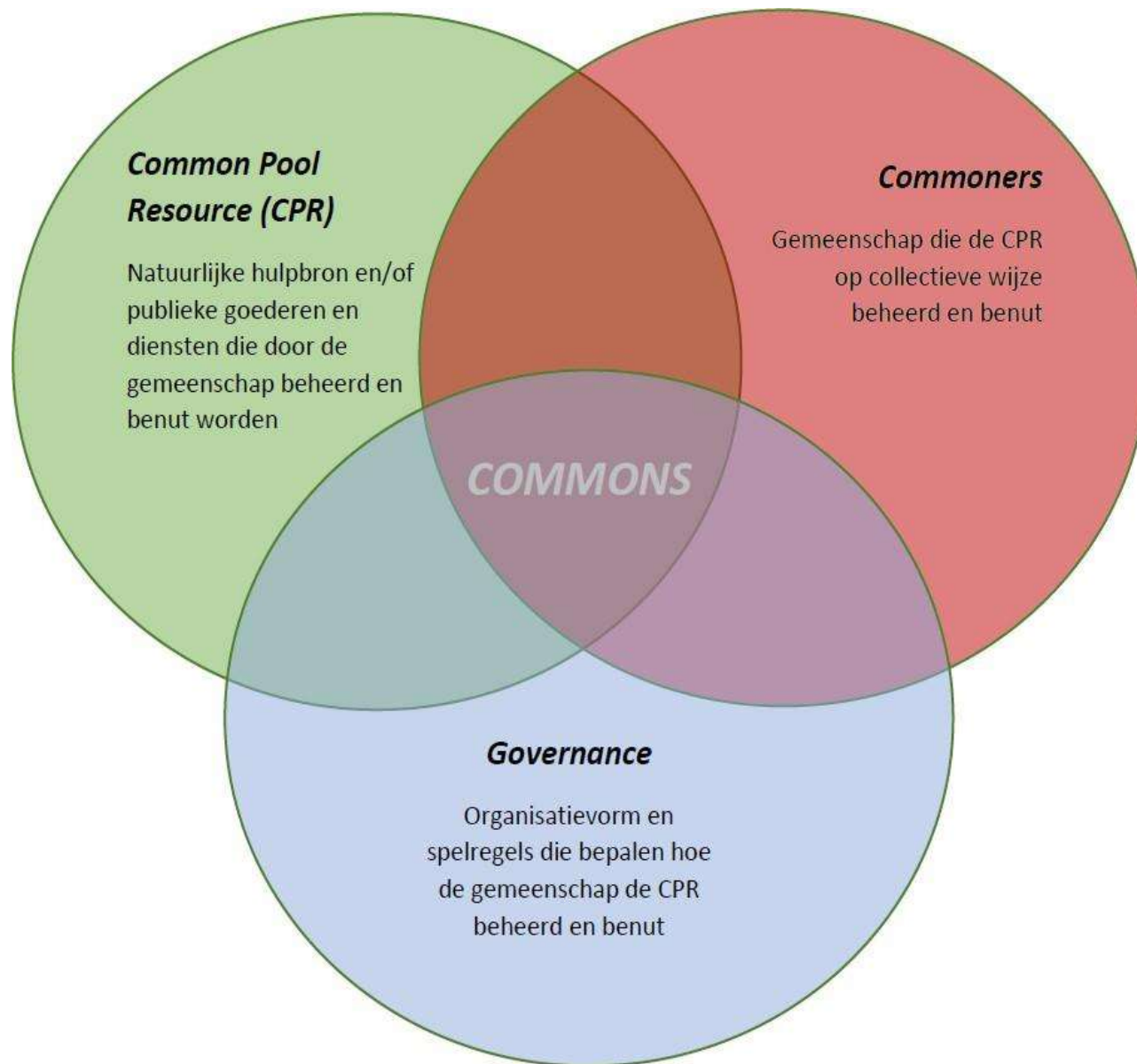
Ons startpunt: commoning

The Evolution of Institutions
for Collective Action

Political Economy
of Institutions and Decisions

Bron: Bakker et al. (2022)

There is no reason to believe that
bureaucrats and politicians, no
matter how well meaning, are better
at solving problems than the people
on the spot, who have the strongest
incentive to get the solution right.

— *Elinor Ostrom* —

Past forward?

Meent, Marke, Gemeynt:
vroegere gemene gronden
die gemeenschappelijk
beheerd en gebruikt werden.

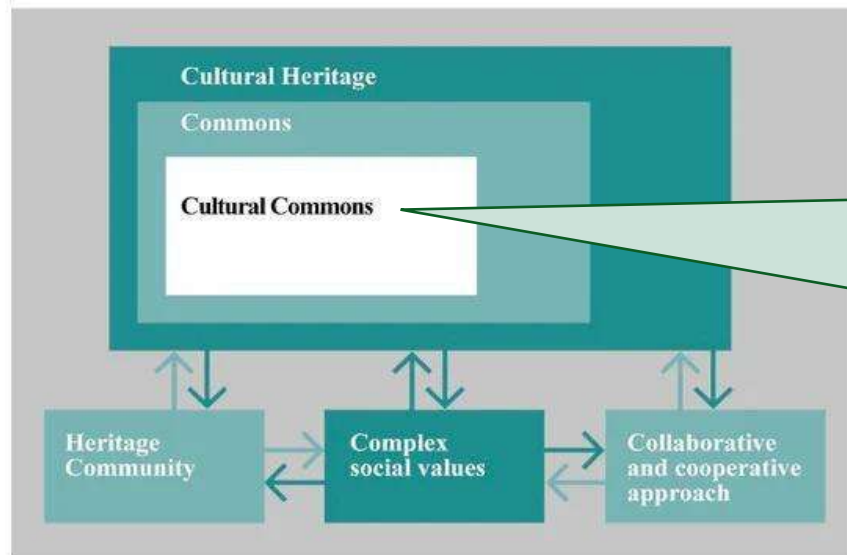
Gebruiksfuncties: graas- en
hooiland, turfsteken, brand-
en constructiehout.

Einde door privatisering
grondbezit en modernisering
landbouw (ruilverkaveling).

Historische moestuinen als commons?

- **De plek:** wat is haar verhaal (*place-based narrative*)? Wat zijn haar functies?
- **De gemeenschap:** welke waardeoriëntaties (intrinsiek, relationeel, instrumenteel) hebben mensen? Wat verbindt ze met de plek?
- **De governance:** welke vorm van collectieve zelforganisatie en eigendom verbindt de gemeenschap met de plek?

The Faro Convention (Council of Europe, 2020):

- Bevordert de diversiteit aan waardegedreven dimensies van erfgoed;
- Cultureel erfgoed draagt bij aan lokale gemeenschappen (en vice versa);
- Burgerparticipatie en democratische besluitvorming zijn essentieel voor de vernieuwing en het beheer van erfgoedlocaties (erfgoedgemeenschappen).

De case studies

Estate name	Location	Function(s)	Governance & ownership
Berbice 	Voorschoten, Zuid-Holland 	Heritage site Country house Park and orangery Rose and kitchen garden	Heritage foundation Head gardener, fixed group of volunteers Restricted access to the public
Haanwijk 	Sint-Michielsgestel, Noord-Brabant 	Nature conservation Kitchen garden Community wellbeing Care support & education	Brabants Landschap Head gardener (caretaker), loose group of volunteers Open access
Oostduin 	Den Haag, Zuid-Holland 	Heritage site Park and kitchen garden Community engagement Food & education	Community foundation & municipality Head gardener, volunteer working groups Open community access

Bevindingen (1)

- **Plaatsgebonden, context-specifiek proces:** commoning gaat over het verbinden van een gemeenschap aan een plek, in een zelforganiserende manier;
- **Verbinding:** de functie(s) van een plek, de waardeoriëntaties van betrokken mensen, en de vorm of zelforganisatie en -sturing staan duidelijk in verbinding met elkaar;

Bevindingen (2)

- **Multi-dimensionaal:** commoning kan mogelijkheden bieden om een betekenisvolle sociale functie toe te kennen aan historisch erfgoed, via betrokkenheid van gemeenschap in lokale voedselvoorziening;
- **Randvoorwaarden:** een ervaren tuinman/coördinator, zichtbaarheid en laagdrempelige toegankelijkheid van de plek, actieve betrokkenheid lokale gemeenschap.

Commoning is een werkwoord...aan de slag!

Waarom is dit belangrijk?

Moestuinen zijn een belangrijk onderdeel van uw landgoed. Om een toekomstgerichte moestuin te ontwikkelen, moet u aan de volgende zaken denken:

De plek

De moestuin is een plek waar erfgoed, mensen en voedselgemeenschappen samen komen.

De mensen

U, als een landgoedeigenaar, hebt de mogelijkheid om samen te werken met burgers uit de buurt om voedselgemeenschappen te realiseren.

Het bestuur

Samen met uw voedselgemeenschap, kunt u de functie van de moestuin bepalen.

Hoe wordt dit gerealiseerd?

Maak een moestuin voor en door uw gemeenschap!

WEES ACTIEF!

Maak uw moestuin zichtbaar door de lokale krant en social media! U kunt ook een open dag organiseren, waar u uw gemeenschap kunt activeren.

WEES CREATIEF!

Uw moestuin kan een plek worden voor voedselproductie, cultuur, kunst en educatieve activiteiten. Kies de functie die het beste past bij uw moestuin en uw gemeenschap.

ZORG VOOR EEN VISIE!

Zorg voor een duidelijke lange termijn visie en een duidelijk doel voor de moestuin, samen met uw gemeenschap. Wilt u meer inspiratie? Scan de QR code voor een voorbeeld van een moestuin.

Maak uw voedselgemeenschap

Om een historische moestuin een nieuw leven in te blazen, kunt u samen met verschillende lagen in de gemeenschap werken. Uw voedselgemeenschap heeft de volgende mensen en groepen:

DE TUINBAAS

Die expertise heeft in het groeien van voedsel, tuinieren en een groep vrijwilligers kan leiden.

DE VRIJWILLIGERS

Dit zijn actieve burgers die graag willen tuinieren en gezondere voeding willen consumeren, en daarnaast actief willen zijn in de buurt.

DE BREDERE GEMEENSCHAP

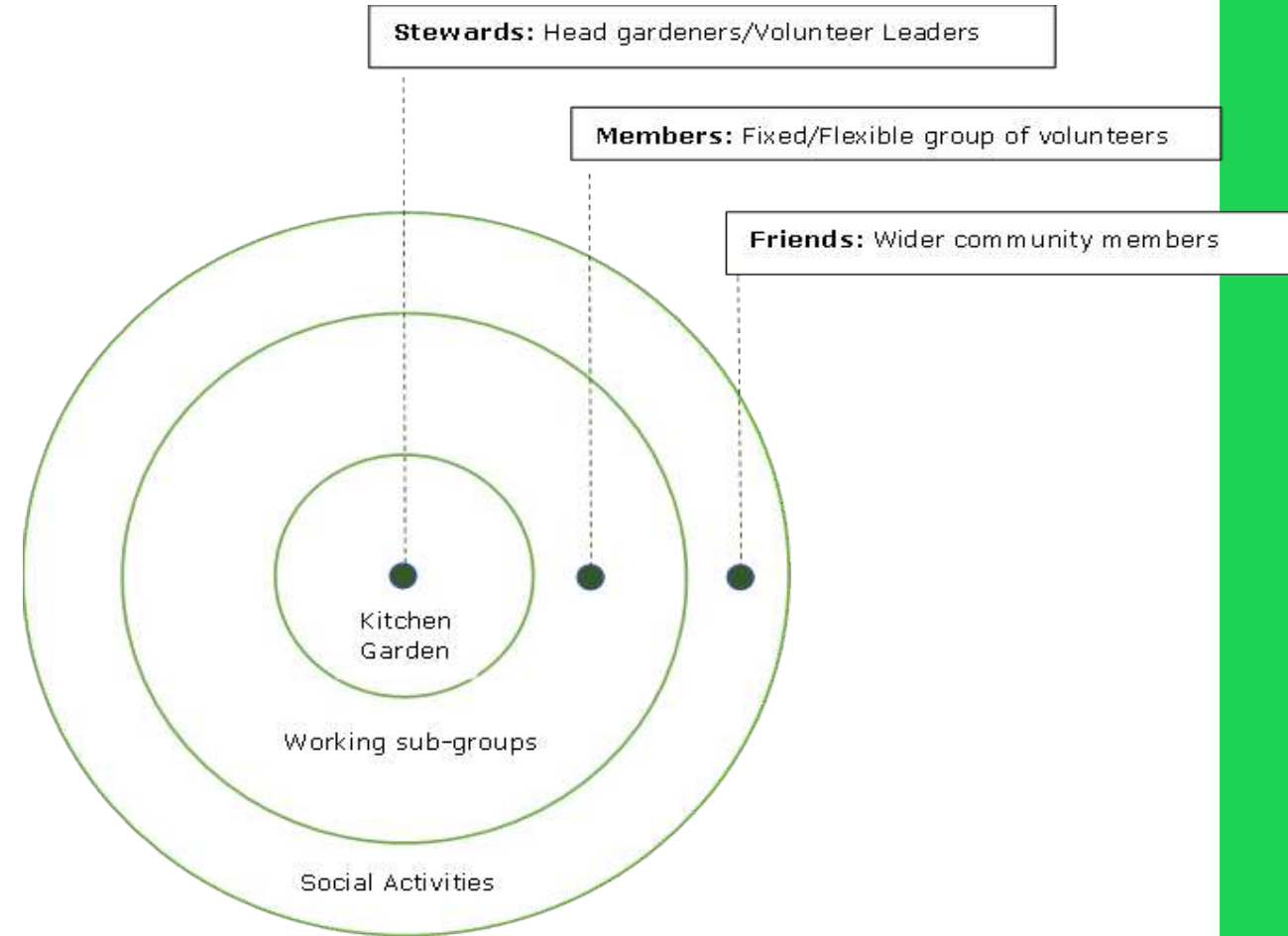
Dit zijn andere burgergroepen en initiatieven zoals scholen, restaurants en kennis- en advies platformen zoals Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Netwerkvorming

Actieve betrokkenheid bij historische tuinen kan op verschillende manieren: *stewards*, *members*, *friends*.

Meervoudige waardeoriëntatie biedt de mogelijkheid om netwerk te verrijken: voedselgemeenschappen, zorgtuinen, stadslandbouw...ook een voedingsbodan voor verbinding met de gemeente.

Duinen als collectief goed

Het gaat niet per se om formeel gemeenschappelijk *eigendom*, maar eerder om het *beseft* dat de duinen een gemeenschappelijk goed zijn met meerdere functies die voor de samenleving van belang zijn...

...natuurbehoud...

...kustverdediging...

...drinkwatervoorziening...

...recreatie...

...dit brengt een gedeelde verantwoordelijkheid met zich mee om dit waardevolle ecosysteem te behouden voor toekomstige generaties!

Bedankt!

Vragen, verbinding?

Bram van Helvoirt
b.vanhelvoirt@has.nl

University of Applied Sciences
for agriculture, food and the living environment